

Módulo III: Implantació de la Norma ISO 14001 en empreses



Módulo III: Implantació de la Norma ISO 14001 en empreses

1. INTRODUCCIÓ

Hui en dia ens trobem davant d'una situació de conscienciació mediambiental creixent. Els ciutadans i empreses cada vegada més duen a terme noves iniciatives per a poder aconseguir un desenvolupament socioeconòmic sostenible, és a dir, un desenvolupament en concordança amb l'entorn que els rodeja.

Estes noves iniciatives, en certa manera són convertides per part de l'Administració, els clients i la societat en general en obligacions i requisits.

Com a conseqüència, a nivell empresarial, les empreses independentment de la seua dimensió o localització geogràfica, han de complir amb un nombre més gran d'exigències ambientals.

Per a integrar el medi ambient en la gestió empresarial, és necessària la utilització de determinades normatives que contenen els passos que s'ha de seguir per a una correcta implantació del que es coneix com un Sistema de Gestió Ambiental.

La norma principal en este sentit és la norma UNE-EN ISO 14001 ([VER NORMA](#)).

Per mitjà del seu seguiment, ofereix la possibilitat de sistematitzar, de manera senzilla, els aspectes ambientals que es generen en cada una de les activitats que es desenvolupen en l'organització, a més de promoure la protecció ambiental i la prevenció de la contaminació en equilibri amb els aspectes socioeconòmics.

Quins beneficis proporciona a l'empresa la seua implantació?

Si s'implanta este sistema seguint totalment la normativa, la seua empresa es posicionarà com a socialment responsable, diferenciant-se de la competència i reforçant, de manera positiva, la seua imatge davant de clients i consumidors. Optimitzarà la gestió de recursos i residus i reduirà els impactes ambientals negatius derivats de la seua activitat o aquells riscos associats a situacions accidentals.

Econòmicament, además de potenciar la innovació i la productivitat, la seua organització tindrà la possibilitat de reduir costos de la gestió de residus o primes d'assegurances, eliminar barreres a l'exportació, reduir el risc de sancions, tindre major accés a subvencions i altres tipus de finançament o disminuir els riscos laborals motivant el personal.

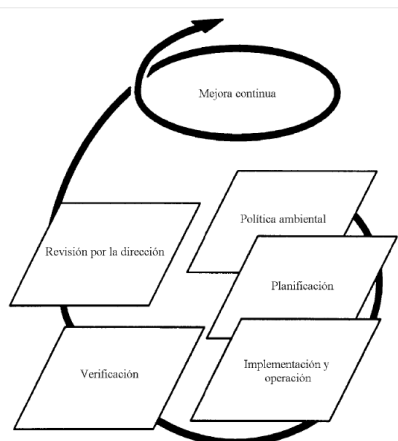
2. PASOS PER A LA IMPLANTACIÓ DE LA NORMA.

Depenent del tipus d'empresa i les seues condicions, la implantació d'este sistema requerirà un major o menor esforç econòmic, estructural, tecnològic o social:

Dependiendo del tipo de empresa y sus condiciones, la implantación de este sistema requerirá un mayor o menor esfuerzo económico, estructural, tecnológico o social:

- **Econòmic**, dau els costos inicials de consultoria, mostres i certificacions, costos de mantenimiento...
- **Social**, per a la creació d'un equip que lidere el procés, posar en marxa les metes ambientals a seguir i mantindre el Sistema de Gestió Mediambiental. També suposa una actitud de compromís continuat per part de la Direcció que haurà d'haver valorat estratègicament el valor que adquirirà l'empresa amb la certificació.
- **Estructural i tecnològic** en el cas d'haver d'actualitzar informació, mitjans o processos de producció, infraestructuras... per a aconseguir una adaptació estricta d'allò que s'ha plantejat per la Norma.

El principi en què es basa la Norma per a la consecució de la implantació Sistema de Gestió Ambiental en l'empresa, és el denminat Cicle de Millora Continua.



(Fig 1. Cicle de Millora Continua. Font: AENOR.)

En ell s'especifiquen les etapes que s'han de seguir per a la implantació de la Norma en les empreses. En resum:

Planificar: Analitzant la situació existent de l'empresa, detectant els punts prioritaris d'actuació i programant actuacions (què fer, com fer-ho, quan, amb què medis...)

Hacer: raslladar a la pràctica la planificació realitzada.

Verificar: Comprovar que allò que s'ha efectuat coincideix amb allò que s'ha previst, analitzar les millores conseguides, contrastar l'eficàcia de les accions empreses i comparar els resultats previstos amb els realment obtinguts.

Actuar: Detectar les dificultats i deficiències trobades, identificar i registrar les oportunitats de millora del Sistema de Gestió Ambiental.

Per a la seua implantació, no hi ha un procés estàndard, tot dependrà de les característiques de l'empresa.

Algunes actuacions prèvies per a garantir l'èxit del seu Sistema de Gestió Ambiental consisteixen en:

Analitzar els recursos disponibles (temps, recursos humans, coneixements, assessoria externa i recursos econòmics) , busca d'informació necessària, planificació de la formació interna necessària en matèria mediambiental...

Una vegada dutes a terme, s'estaria en condicions de començar a implantar la norma.

Els passos que s'ha de seguir com ja hem comentat, vénen detallats en esta i a continuació, desenrotllarem breument cada un d'ells:

a) PLANIFICACIÓ:

Esta etapa està composta per diferents processos ordenats segons la seua prioritat de desenvolupament. El primer d'ells consistix en la definició d'una política ambiental en l'empresa.

1. Definició de la política mediambiental

La política ambiental de l'empresa és un document públic que reflecteix el compromís mediambiental de la Direcció. Este ha d'estar perfectament definit, documentat i actualitzat. Ademés està basat en els objectius i metes ambientals de l'empresa.

La definició prestada per la norma és la següent:

"Declaració per part de l'organització sobre les seues intencions i principis d'acció sobre la seua actuació mediambiental global, que li proporciona un marc general d'actuació en què es fonamenten els seus objectius i metes mediambientals".

Ademés, segons la ISO 14001, la política ambiental deu:

- Ser apropiada a la naturalesa, grandària i impactes mediambientals de les seues activitats, productes o servicis.
- Incloure un compromís de millora contínua.
- Arreplegar el compromís de l'organització a complir amb la legislació aplicable i amb altres requisits a què estiga subscripta.
- Proporcionar el marc per a establir i revisar els objectius i metes mediambientals.
- Ser documentada i comunicada a tots els empleats.
- Estar a disposició del públic.

Una vegada elaborada, firmada i publicada, s'estaria en condicions de posar en marxa el segon pas de la planificació, la identificació dels aspectes mediambientals.

2. Identificació d'aspectes mediambientals.

Els aspectes ambientals de l'empresa són aquells elements presents en l'exercici de les seues activitats que poden interaccionar amb el medi ambient.

És important localitzar-los ja que són l'objectiu directe d'una posterior evaluació ambiental que determinarà la seua afecció, perillositat o interacció amb el medi ambient.

Alguns que podem trobar són:

- Emissions a l'atmosfera .

- Gestió de residus.
- Abocaments a l'aigua. .
- Contaminació de sòls.
- Utilisació de matèries i recursos naturals.
- Soroll, impacte visual, olors, pols, vibracions.
- Efecte sobre els ecosistemes.
- Factors mediambientals locals.

L'evaluació posterior dels mateixos tenen la finalitat de determinar si estos són significatius o no. Un aspecte ambiental significatiu és aquell que després de la seua evaluació ambiental és considerat influent en el medi ambient i precisarà per tant l'aplicació d'una acció correctora.

Per a evaluar-los correctament, és necessari tindre en compte totes les situacions possibles que poden presentar-se en una empresa, és a dir, situacions normals, anormals i de risc (incidents, accidents, situacions d'emergència...) així com les activitats passades, presents i projectades.

Les etapes d'evaluació són:

1. Identificació d'una activitat o procés dut a terme per l'empresa.
2. Identificació dels aspectes mediambientals associats a eixa activitat.
3. Identificació dels impactes mediambientals associats a eixa activitat.
4. Evaluació dels impactes i determinar si són o no són significatius.

És important que totes les actuacions que l'empresa realitze per a implantar la ISO estiguen dins de l'àmbit legal mediambiental, per la qual cosa és necessari conèixer tots els requisits legals que són aplicables tant a nivell nacional com a nivell europeu.

3. Requisits legals i altres otros requisits.

L'empresa haurà de conèixer tota la legislació ambiental relativa als aspectes ambientals detectats en les seues activitats, servicis i productes. D'esta manera podrà incorporar al seu Sistema de Gestió Ambiental les que considere d'importància a manera de Requisits fonamentals. També pot haver-hi empreses que incloguen requisits voluntaris d'iniciativa pròpia.

La legislació ambiental s'ocupa d'aigües, atmosfera, residus, normes generals, soroll, medi natural, vibracions, seguretat, substàncies i preparats químics perillosos, etc.

Donada esta demanda de legislació, actualment hi ha nombroses empreses externes que proporcionen servicis d'ajuda per a accedir a les disposicions normatives que afecten les activitats d'una entitat, i inclús faciliten resums del seu contingut per a la seua millor comprensió.

També existixen guies accessibles a tots els ciutadans en determinats portales institucionals, per exemple el *Manual Pràctic de Legislació Ambiental* a través de la web de la societat pública IHOBE del País Basc (www.ihobe.es)

4. Definició d'objectius i metes mediambientals a aconseguir i definició del programa de gestió mediambiental.

- Definició d'objectius i metes:

Tota organització en matèria mediambiental, ha d'establir una sèrie d'objectius i metes reals que tinguen una connexió clara amb els seus aspectes ambientals significatius.

En primer lloc és convenient saber diferenciar entre objectius i metes:

Objectius: Fins mediambientals generals que l'organització pretén aconseguir, basats en la política mediambiental i en els aspectes mediambientals significatius, i quantificats sempre que siga possible.

Metes: Requisits detallats d'actuació, quantificats sempre que siga possible, aplicats a l'organització o a parts d'esta, que tenen el seu origen en els objectius mediambientals i s'han de complir per a aconseguir dites objectives. (Fita parcial per a arribar a un objectiu).

Els objectius i metes ambientals deuen de ser coherents en tot moment amb la Política Ambiental de l'empresa (redactada en l'inici del desenrotllament del Sistema de Gestió Ambiental) . Ademés caldrà tindre en compte altres factors influents per a l'organització com són:

- Tecnologia disponible.

- Opcions financeres.
- Opcions de mercat.
- Opinió o suggeriments de les parts interessades.
- Exigències reglamentàries i legals.
- Aspectes mediambientals significatius.

Es tracta d'establir objectius que potencien la Millora Contínua, és a dir, una reducció dels impactes ambientals de l'empresa. Per a comprovar que açò es complix, es poden establir indicadors mediambientals que permeten mesurar els impactes mediambientals significatius de manera que pugui seguir-se la seua evolució en el temps, comprovant el funcionament global del Sistema de Gestió Ambiental.

- Programa de gestió ambiental:

És una descripció documentada de les responsabilitats i els mitjans que l'empresa utilitzarà per a dur a terme el compliment dels objectius i metes mediambientals definides en un termini establert.

El programa de gestió mediambiental anirà dirigit a aconseguir el compliment de la política mediambiental de l'empresa i ha d'implicar compromisos concrets de persones específiques les activitats del qual incideixen en el comportament mediambiental de l'organització. A més ha de revisar-se periòdicament per a mantindre-ho actualitzat.

b) IMPLANTACIÓN

En esta etapa se desarrollarán actividades de formación, sensibilización, control y comunicación por parte de la empresa.

1. Estructures i responsabilitats:

És evident la necessitat d'establir un ordre i repartició de les tasques entre els empleats per a definir les responsabilitats i l'autoritat dins de l'estructura de l'empresa. Esta tasca competeix directament a l'Alta Direcció.

La norma dicta textualment respecte d'això:

"La direcció ha de promoure els recursos essencials per a la implantació i control del sistema de gestió mediambiental"

Estos recursos poden ser per exemple, humans, formatius, tecnològics o financers.

Les funcions i responsabilitats que assignen als empleats hauran d'aconseguir una correcta implantació i manteniment del sistema. Així mateix estos hauran de disposar de mitjans de comunicació amb l'alta direcció per a transmetre'ls en qualsevol moment l'estat del sistema.

En el manual del Sistema de Gestió hauran d'estar perfectament definides estes competències.

2. Formació, sensibilització i competència professional:

Ademés d'assignar les funcions i responsabilitats, l'Alta Direcció també haurà de formar i conscienciar els seus empleats en matèria mediambiental i transmetre'ls el seu compromís a través de la política ambiental.

El personal que exercisca funcions específiques o que puguin ocasionar impactes ambientals significatius (gestió de residus, manipulació de químics, activitats sorolloses...) haurà d'estar correctament format, bé pels seus estudis o per experiència posterior.

Ademés, estos treballadors hauran de tindre consciència de la importància de la conformitat amb la política i els procediments ambientals, els impactes ambientals significatius, reals o potencials de les seues activitats de treball, els beneficis ambientals derivats d'un millor comportament personal i les possibles conseqüències en cas d'apartar-se dels procediments d'operació especificats.

3. Comunicació:

Com ja s'ha comentat, la comunicació de l'empresa tant interna (entre els diferents llocs d'empleats i amb la Direcció) com externa, (amb ens aliens a l'empresa que influïxen directament en la seua activitat, veïns, clients, autoritats competents i públic en general) ha de ser fluida i transparent.

Qualsevol document amb fins comunicatius haurà d'estar a l'alcanc i disponibilitat de totes les persones interessades i per a qualsevol organisme extern inspector o amb potestat per a vigilar i controlar determinades activitats de l'organització.

4. Documentació del Sistema de Gestió Mediambiental:

És important que totes les accions preses per a elaborar el Sistema de Gestió, estiguen reflectides en documents (en paper o format informàtic) actualitzats. Entre ells s'inclouen els manuals de gestió (política ambiental, definició d'objectius i metes, assignació de funcions...) , instruccions que mostren com es realitzen les activitats de l'empresa, Plans (auditories, formativos...) , Programes i Normativas...

El manual ens indica de forma global què es fa en l'empresa per a dur a terme l'òmplic dels requisits fixats per la Norma .

Els procediments ens indiquen com ho fa i les instruccions tècniques per a cada part del procés productiu.

Els registres ens indiquen que part dels requisits del Sistema s'estan complint.

5. Control de la documentació:

Donada l'exigència de documentació, l'empresa a més haurà de crear procediments per a controlar estos documents, assegurant la seua localització i disposició en els punts necessaris, la seua revisió i aprovació i la seua adequada identificació i conservació pels períodes establits.

Esta documentació ha de ser llegible, estar datada i conservada de manera ordenada.

6. Control operacional

El control operacional està format per la documentació generada per a identificar i controlar aquelles operacions i activitats relacionades amb els aspectes mediambientals significatius identificats.

L'objectiu serà controlar l'activitat segons uns requisits concrets i verificar el seu resultat.

Este control també és aplicable a totes aquelles activitats que poden generar efectes indirectes.

7. Pla d'emergència i capacitat de resposta.

Totes les empreses han de protegir als seus empleats dels possibles accidents que poden ocórrer en el treball. Per a això, és imprescindible disposar d'un pla d'actuació en cas d'emergència i capacitat de resposta davant de qualsevol circumstància d'este tipus.

Per això, sobretot en els últims anys, la matèria en Prevenció de Riscos Laborals s'ha vist incrementada i cada vegada són més els mitjans formatius, normatius, materials... disponibles per a les empreses interessades.

Un programa de prevenció de riscos ha d'incloure com a mínim: .

- Identificació i evaluació d'accidents potencials i situacions d'emergència
- Prevenció d'accidents
- Plans d'emergència que permeten previndre i eliminar qualsevol efecte ambiental de les emergències identificades en l'empresa.
- Simulacres i plans d'evacuació
- Actituds adoptades davant de situacions anteriors.

c) COMPROVACIÓ

1. Seguiment i mesurament.

Esta actitud és important ja que ens permet saber l'estat i el funcionament del Sistema de Gestió. La finalitat és establir un mètode de mesura de les característiques claus de les operacions o activitats que puguin tindre un impacte rellevant (significatiu) en el medi ambient. També es consideren com a actuacions de seguiment o mesurament la calibratge i manteniment dels equips d'inspecció, el compliment o no de la legislació i reglamentació aplicable i l'actualització dels procediments i registres pertinents.

2. **Evaluació del compliment legal.**

L'objectiu és el de comprovar si la legislació ambiental adoptada i utilitzada per l'empresa s'ajusta a la legalitat establida. Per a això, l'empresa establirà un procediment documentat d'evaluació i arreglarà els resultats per mitjà d'un registre que ha d'estar disponible en tot moment per a qualsevol entitat interessada.

3. **No conformitat, acció correctora i acció preventiva.**

A vegades l'empresa comet una sèrie d'errors en la implantació del Sistema de Gestió Ambiental. Estos errors poden consistir a realitzar actuacions contràries al que establix la Norma, incomplint així un requisit. Davant d'este problema, l'Organització haurà de realitzar després de la seua detecció accions correctores per a eliminar esta No Conformitat i establir de la mateixa manera Accions Preventives per a evitar que el problema puntual torne a repetir-se. Conseqüentment, haurà d'incloure qualsevol modificació en els procediments documentats.

4. **Registres.**

Els registres com ja hem explicat abans, han de mantindre's llegibles, identificables i actualitzats ja que són els documents que arregen els resultats de la nostra activitat, producte o servici implicat. De la mateixa manera, haurà d'existir algun procediment que regule estos, és a dir, que identifique, conserve i elimine els registres segons la necessitat de l'empresa.

Els registres recomanables són :

- Identificació i evaluació d'aspectes mediambientals.
- Requisits legals.
- Comunicacions
- Auditories internes
- Anàlisis d'aigües residuals, emissions atmosfèriques, de soroll...

5. **Auditoria interna del SGMA.**

Consistix en la revisió periòdica de com funciona el Sistema de Gestió Mediambiental. Permet a més comprovar el nivell de conformitat amb la legislació.

És un procés sistemàtic i documentat que s'ha de dur a terme per algú alié a l'activitat que s'audita perquè tinga una actitud crítica. Este procés és de verdadera importància per a la millora contínua de l'actuació mediambiental. Seria com sometre's a un examen en què l'aprovat seria que el sistema funciona correctament i el suspens que no funciona com deuria. Estos resultats són revisats per la Direcció de forma periòdica.

d) ACTUACIÓ

1. Revisió per la direcció.

Una vegada implantat el Sistema de Gestió Ambiental, la Direcció ha de revisar el seu funcionament i la seua evolució en l'empresa per a assegurar-se de que s'estan complint els objectius i el Sistema tendix al concepte de Millora contínua.

2. Certificació del Sistema de Gestió Ambiental.

La certificació del Sistema de Gestió ambiental és duta a terme per una entitat aliena a l'empresa. Consistix en una evaluació del procés de forma objectiva la finalitat de la qual és la de concedir o no un certificat que acredite que l'empresa evaluada ha implantat correctament la Norma ISO 14001. Esta evaluació externa s'assembla a les auditories que ha dut a terme l'empresa de forma interna.

La possessió de la certificació per part de l'empresa reconeix:

La posesión de la certificación por parte de la empresa reconoce:

- L'establiment i funcionament d'un Sistema de Gestió Mediambiental.
- El compromís de millorar la seua actuació mediambiental i d'establir una avaluació sistemàtica, objectiva i periòdica més enllà dels requisits establits per la legislació.
- La participació activa dels empleats.

3. QUÈ BENEFICIS SUPOSA LA SEUA IMPLANTACIÓ PER A L'EMPRESA?

El comportament medi ambiental en l'empresa pot influir directament sobre la seua producció i sobre les persones parts interessades que col·laboren i interaccionen amb l'empresa (accionistes i inversors, l'Administració, entitats financeres i companyies d'assegurances, societat en general...)

Alguns dels beneficis concrets són:

- Permet consumir menys recursos i millorar el compte de resultats.
- Repercussions positives en a qualitat de processos i productes.
- Millora de la relació amb l'Administració local i mediambiental
- Motivació dels empleats
- Facilitat d'accés a subvencions i ajudes públiques.
- Millora de la comunicació interna de l'empresa.